

ALLEEN HET GESPROKEN WOORD GELDT

TOESPRAAK COMMISSARIS VAN DE KONING IN DE PROVINCIE NOORD-BRABANT, WIM VAN DE DONK, NIEUWJAARSRECEPTIE 2015

Graag wil ik U namens het provinciebestuur van harte welkom heten op onze traditionele nieuwjaarsreceptie. Namens Provinciale Staten, het college van Gedeputeerde Staten en onze ambtelijke staf wens ik U allen een betekenisvol en bezield nieuw jaar toe. U zult begrijpen dat ik, net zoals U, de behoefte voel stil te staan bij de terreuraanslag gisterenochtend in Parijs.

Betekenisvol en bezield. Ik ontleen die begrippen aan Vincent van Gogh, die op 11 maart 1883 een mooie brief aan zijn moeder schreef nadat hij geld van zijn vader had ontvangen. Vincent was bang dat zijn vader zou denken dat hij ongelukkig of arm zou zijn, en hij schrijft haar: *'Mijns inziens ben ik dikwijls schatrijk, niet in geld – doch (ofschoon nu niet juist alle dagen) rijk daarom omdat ik mijn werk gevonden heb – iets heb waar ik met hart en ziel voor leef en dat bezieling en beteekenis aan het leven geeft.'*

Een bezield en betekenisvol nieuw jaar, dat wens ik U dus toe in de geest van Vincent van Gogh: bezieling en betekenis in het werk dat we mogen doen. Dat gaan we ook het komende jaar weer op zijn Brabants doen: met veel verbindingskracht, verbeeldingskracht, veel organisatievermogen en niet te vergeten ondernemingskracht. In een geest van onverwoestbaar optimisme.

Onverwoestbaar optimisme.

Een optimisme dat ten diepste is geworteld in de grote verworvenheden van de democratische rechtsstaat waarin wij mogen leven. Vrijheid, gelijkwaardigheid, broederschap. Menselijke waardigheid, tolerantie: het vermogen om verschil en pluriformiteit te kunnen dragen.

En dat is iets anders dan het onverschillige: dat moet jij weten.

Tolerantie is het vermogen je te verplaatsen in de ander, het vermogen om te twijfelen, zelfs aan je eigen overtuigingen, de wil om te leren en het goede in de ander te zien. Respect is een houding, een stijl die daarvoor wezenlijk nodig is. Waar die ontbreekt, breekt de samenleving.

Ik zei het al eerder: democratie en rechtsstaat, ze zijn niet los verkrijgbaar. Alleen wanneer ze samen worden gedacht en gedaan zijn we weerbaar; tegen zowel de tirannie van arrogante meerderheden als die van gewelddadige minderheden.

Wie had gedacht dat we ruim 70 jaar na de bevrijding van de brutale overheersing van de Duitse bezetter, ook nu weer in een tijd leven waarin we ons reële zorgen moeten maken over vrede en veiligheid? In een tijd waarin conflicten van ver weg gedachte, grillige geopolitieke verhoudingen ons ook hier indringend raken. In een tijd waarin de angst gaat regeren.

Dat werd in ieder geval niet gedacht door al diegenen die dachten dat na de val van de Berlijnse Muur de geschiedenis ten einde zou komen. The End of History, Fukuyama dacht het echt.

Een dergelijke gedachte bleek vooral naïef! Het kwaad en het daarin gewortelde geweld is nooit weg: voor een goede samenleving moet worden gevochten. We hebben daarin de afgelopen decennia, wereldwijd, veel bereikt. Maar gisteren zijn we met de neus op de feiten gedrukt: het is nooit af, we moeten blijven vechten, bevrijding is een werkwoord.

En de democratie en rechtsstaat zijn daarvoor de arena. En er is daar ruimte voor alle opvattingen, en ook voor religie.

Maar de grens is helder: we spreken zonder geweld en met open vizier. En de wet geldt ons allen.

Dat is de hoofdregel, een van de spelregels die immer een hoger belang dan het eigen belang dienen.

Ja sterker: die geworteld zijn in de notie dat een samenleving die slechts wordt gezien als een optelsom van individuele belangen, nooit duurzaam een goede en vreedzame samenleving kan zijn. Dat geldt voor onze families en gezinnen, dat geldt voor buurten en dorpen, voor steden en naties, maar ook voor de internationale gemeenschap waarvan we deel uit maken. Daar waar macht en geweld boven het recht gaan, tasten we het fundament van vreedzaam samenleven aan, van het sociale, het economische en het ecologische kapitaal dat we daarvoor nodig hebben.

Wat in juli boven de Oekraïne en gisterenmiddag in Parijs is gebeurd raakt ons precies daarom allemaal zo diep. En niet alleen omwille van het grote persoonlijke leed dat daar is aangericht, en waarmee we zo intens meeleven. Nee, niet alleen daarom, alhoewel we ook vandaag weer de pijn van de nabestaanden en achterblijvers zo intens meevoelen.

Maar het raakt ons ook omdat we voelen dat daar op brutale wijze de grondslag van ons samenleven zelf de lucht uit werd geschoten, wordt kapotgeschoten.

We zijn, ook gisteren, allemaal geraakt.

Het is verwarrend, en maakt ons boos en onzeker. En het voedt onbehagen en fanatisme. Maar onbehagen, fanatisme, wanhoop en boosheid kunnen nooit het antwoord zijn.

Nooit.

Een rotsvast geloof in de fundamenteën van de menselijke waardigheid, een koersvast optimisme: dat is wat we juist in deze dagen nodig hebben. Alleen zo blijven we weerbaar.

Het is U niet ontgaan. 2015 is het jaar ook van Vincent van Gogh. Een van Brabants grootste zonen. Zijn prachtige schilderijen inspireren ons tot op de dag van vandaag. En die inspiratie is in de film¹ die we zojuist zagen op een hele eigentijdse manier

¹ De film is in verband met de herdenking van de slachtoffers van de aanslag op Charlie Hebdo niet vertoond maar wel te zien op de website van de provincie.

verbeeld en op een bijzondere manier met Brabant, waarvan hij zo hield en waarover hij droomde, verbonden.

Verbeelden, dat hoort zo bij ons Brabanders. Daarom was er enige aarzeling dit jaar een toespraak te houden. Waarom zouden we niet met een *nieuwjaarsfilm* volstaan? We leven toch in een tijd waarin beelden steeds belangrijker worden? Steun voor de idee toch iets te zeggen ontleen ik echter aan Vincent van Gogh.

*'Er zijn zoveel mensen, vooral onder onze vrienden, die denken dat woorden niets voorstellen. Integendeel, nietwaar, het is even interessant en even moeilijk om iets goed te zeggen als om iets te schilderen. Er is de kunst van lijnen en kleuren, maar de kunst van het woord is en blijft evengoed bestaan.'*²

Vandaar dat ik graag van de gelegenheid gebruik maak om U naast de mooie beelden, ook wat woorden te presenteren.

Maar om toch nog even bij de kunst van lijnen en kleuren te blijven laat ik U graag wat zien. Geen schilderij van Vincent van Gogh, maar de concluderende diagram uit de recentelijk door TELOS gepresenteerde duurzaamheidsbalans waarin, voor de vijfde keer op rij, inzicht wordt gegeven over hoe het met ons gaat.

U herinnert zich het nog: TELOS kwam voort uit het Manifest Brabant 2050. Het was een manifest waarin een trotse provincie zich de toekomst voorstelde. Niet door die te voorspellen, maar door die als gezamenlijk project te definiëren.

We willen een provincie zijn die zowel economisch, sociaal als ecologisch vooruitgang boekt.

In de duurzaamheidsbalans die onlangs is gepresenteerd, wordt duidelijk dat we op al die terreinen in de afgelopen jaren vooruitgang hebben geboekt. Natuurlijk: de economische crisis heeft er ingehakt, we zijn er nog lang niet, maar er zijn veel resultaten geboekt.

Onze economische uitgangspositie is verder versterkt: onze handelsnetwerken, onze investeringsnetwerken, onze kennisnetwerken, onze fysieke infrastructuur: we hebben hard gewerkt om het vestigingsklimaat en onze uitgangspositie verder te versterken.

En dat in goede samenwerking met onze nationale regering en de Europese commissie en met de ons omringende provincies en landsdelen in Nederland, Vlaanderen en Duitsland. We hebben fondsen ingericht om verder te kunnen investeren in innovatiekracht van ons bedrijfsleven, met name in het midden- en kleinbedrijf.

Met het vaststellen van het provinciaal inpassingsplan voor de nieuwe N69 hebben we een discussie van bijna 40 jaar in de regio tussen Lommel en Eindhoven kunnen afronden. Door de methode van een brede belangen benadering (Mutual Gains Approach) én door het verkeersvraagstuk, de natuurwaarden en de ruimtelijke kwaliteit in (als?) één integrale gebiedsopgave te beschouwen, zijn we in staat

² Vincent van Gogh, geciteerd in Woord vooraf in de door het Van Gogh museum bij Amsterdam University Press in 2009 uitgegeven uitgave met zijn verzamelde brieven.

geweest om in een betrekkelijk korte tijd een oplossing uit te werken. In deze aanpak komen alle provinciale rollen bij elkaar in één project.

We gaan er van uit dat alle betrokken partijen in de uitvoeringsfase ook hun steentje blijven bijdragen. En voor ons is het een belangrijke leerervaring in een meer integrale benadering die ook door de nieuwe omgevingswet zal worden gevraagd.

Wij zijn ons ervan bewust dat dat nog de nodige aanpassingen in onze organisatie zal vragen, maar evenzeer de overtuiging toegedaan, dat wij geen andere keus hebben dan deze weg verder te gaan.

Veerkrachtig bestuur gaat niet alleen over gemeenten, het gaat ook over onszelf!

De nieuwe inrichting van ons huis gaat ons daarbij helpen. En we investeren in een nieuwe cultuur van werken. Want wij weten: *culture eats strategy for breakfast!* Onder leiding van onze algemeen directeur, Annemie Burger, wordt hard gewerkt aan een vernieuwing van onze provinciale organisatie.

Met het Rijk hebben we stevig onderhandeld over investeringen in de Brabantse spoorwegen. Dat leidt er toe dat er over een paar jaar meer treinen op de drukke Maaslijn in het oosten van onze provincie kunnen worden ingezet, onder meer doordat de diesels worden vervangen door elektrische treinen. Daarnaast biedt het Nationale Programma Hoogfrequent Spoor kansen en voordelen voor Brabant. Niet alleen rijden er straks maar liefst 6 intercity's per uur tussen Brabant en de Randstad, tevens zullen er minder goederentreinen door o.a. Breda en Tilburg rijden. We hebben het voor elkaar gekregen dat het Rijk fors investeert in de nodige inpassingsmaatregelen in Vught, Esch en Boxtel, en dragen daar als provincie ook flink aan bij.

Ik hoop overigens van harte dat de bruggen, stations en viaducten die we bouwen ook echt voldoen, en niet inzakken, lekken of te laag worden gebouwd. Ik vraag me bij al die dure ellende waarover de media tegenwoordig berichten wel eens af: waar zijn onze ingenieurs gebleven? Of zou het liggen aan de vaak omslachtige aanbestedering en andere procedures, dat wij soms amper in staat zijn om projecten ambachtelijk af te ronden? Maar dit terzijde.

Voor het openbaar busvervoer hebben we nieuwe contracten met Arriva gesloten. Inmiddels rijden er veel splinternieuwe, milieuvriendelijke, en grotendeels in Brabant geproduceerde, bussen rond. Waren er in de laatste decemberweken nog wat aanloopproblemen, inmiddels worden deze in goed overleg met gemeenten en het reizigers overleg aangepakt, zodat de ruim 40 miljoen buspassagiers die we jaarlijks vervoeren in Brabant ongehinderd kunnen blijven reizen.

Ook de investeringen in leefbaarheid, culturele infrastructuur en onze natuur zijn niet zonder resultaten gebleven. We zijn constant op zoek naar de kiemen van de vernieuwing van onze provincie. Het nieuwste Brabant komt tot stand door hard werken, samen met onze gemeenten, kennisinstellingen en ondernemingen.

En alhoewel er belangrijke resultaten zijn geboekt in de verbetering van ons milieu, zijn we er ook daar nog lang niet. De transitie van de land- en tuinbouwsector, de

verduurzaming van de veehouderij: het blijft ook de komende jaren hard werken om daar echte resultaten te boeken. We zijn als provincie trots op al diegenen in de sector, die in moeilijke economische tijden hun nek durven uit te steken. Op hen die inzien dat alleen een innovatief en duurzaam producerende sector kansen heeft. Echte veranderingen beginnen immer in de marge, vragen soms om een tegendraadse houding, maar zullen uiteindelijk worden beloond. Want de vraag naar voldoende en duurzaam geproduceerd voedsel zal alleen maar toenemen.

Ook hier is een citaat uit een van de prachtige brieven wellicht op zijn plaats. Ik citeer uitvoerig een brief waarin hij reflecteert op een crisis in zijn tijd, en hoe daar uit weg te komen. Het gaat om dit keer om een brief aan zijn broer Theo van Gogh, vanuit Antwerpen geschreven op 29 Januari 1886:

“Nu geloof ik verder er niet aan te miszeggen als ik durf beweerden dat Uw eigen toestand ook min of meer critiek is – critiek genoeg althans om het raadzaam te maken naar vernieuwing te zoeken. Want hoe langer ik in stad ben, hoe meer ik overtuigd word dat de crisis in de zaken niet aan zijn einde is, dat vooral de schilderijhandel geducht bedreigd wordt en reeds geëntameerd is.– En om in 4 woorden het critieke te zeggen – de groote huizen die de milieux van den kunsthandel werden en hun hoogsten bloei en uitbreiding kregen van laat ons zeggen 68/70 - 76 – die sedert slechts met moeite en duveljagen hun prestige behouden – zullen zij al dan niet het kunnen houden.– waar zij verzwakt worden in de tweede plaats door de force majeure van de algemeene crisis maar in de eerste plaats door inwendige verkeerde organisatie en door dat meer en meer de schilders de voorkeur geven aan persoonlijk initiatief en buiten de handelaars om hun eigen zaken drijven – en zelfs de groote huizen afbreuk doen waar ze kunnen. Ziedaar, dus misschien de vraag – kan men al dan niet steunen op het tegenwoordige. Moet men al dan niet op zijn quivive zijn tegen een algemeene daling en diverse krachs in de prijzen en dientengevolge eventueelen stilstand van de routine van handelen van de laatste jaren.– Ik vraag U echter niet er een ijzeren opinie over te hebben – ik heb er zelf ook zoo geen.–

Men kan niets voorspellen op zoo groot terrein met onfeilbaarheid.– Dus liever dat daargelaten. Doch als men van nabij analyseert ziet men dat de grootste en energiekste lui van de eeuw altijd tegen den draad in hebben gewerkt en het bij hun steeds werken door persoonlijk initiatief was. En in schilderen en in litteratuur (ik weet van muziek niet af doch ik houd het er voor dat daar 't zelfde 't geval is geweest).

In het klein iets beginnen, volhouden quand même, veel produceeren met een klein kapitaal, karakter hebben in plaats van geld, meer audaces dan credit.’

U ziet, de woorden van Vincent, zijn al even inspirerend als zijn schilderijen.

Over schilderijen gesproken. Ik wil U nog een plaatje laten zien. U ziet hier het prachtige tapijt dat gedeputeerde Yves de Boer heeft laten maken, en waar we zien dat Brabant verder verstedelijkt, maar wel op geheel eigen wijze. We spreken niet voor niets van de mozaïekmetropool, hier verbeeld in het prachtige tapijt, dat de al bijzondere collectie in ons prachtige provinciehuis binnenkort komt versterken.

Het is een tapijt met een boodschap en een opdracht. In de beste tradities laten we de verdere verstedelijking niet als een blinde kracht over ons heen komen, maar beschermen en ontwikkelen we het unieke 'stadtelands-karakter' dat onze provincie zo'n eigen gezicht geeft.

Het is goed te zien dat we hier niet leven in een situatie waarin de ontwikkeling van de stad wordt los gedacht van de ontwikkeling van het omringende ommeland. Meer dan aan de compacte stad hebben we behoefte aan de verbonden en de verbindende stad. Omdat weten dat de vitaliteit en economische en sociale veerkracht van onze steden sterk is verbonden met de kwaliteit van dat ommeland. We zullen, inderdaad, verder moeten investeren in de agglomeratiekracht van ons stedelijk netwerk. Maar wel op zijn Brabants, en met alle Brabantse gemeenten samen.

Het Brabant waarvan van Gogh zo hield is niet verdwenen, maar het staat wel onder druk. Telos en BrabantKennis, en ook onze adviesorganen houden ons allemaal scherp: we boeken resultaten, maar we zijn er nog lang niet. Ontgroening en vergrijzing vragen aandacht omwille van de toekomstige sociale kwaliteit, maar zijn in zekere zin ook de achilleshiel van onze economische ambities.

In dat verband wordt de verbonden opdracht van onze Brabantse gemeentebesturen en het provinciebestuur sterk duidelijk. Onze gemeenten werken hard om de vele taken die zij in het sociale domein hebben te vervullen op een goede en nieuwe manier uit te voeren. Het succes daarvan is wezenlijk, want een samenleving waarin werknemers zich zorgen moeten maken over de vraag of hun hulpbehoevende ouders of kinderen wel adequaat worden verzorgd, is economisch kwetsbaar. Ik herhaal wat ik vorig jaar zei: alleen een Brabant dat in sociale zin sterk is, kan ook economisch succesvol zijn.

De gemeentebesturen zijn in het afgelopen jaar opnieuw gevormd na verkiezingen. Een van de mooiste bijeenkomsten het vorige jaar was de bijeenkomst waarin ongeveer vijfhonderd Brabantse gemeenteraadsleden hun collegae uit de Brabantse Staten konden ontmoeten, om samen na te denken over de opgaven waarvoor we staan. Om ambities te formuleren, maar vooral om de allianties te vormen die voor de realisatie van onze dromen nodig zijn.

In het komende jaar zullen we aan de Brabanders vragen om hun stem uit te brengen. Dat is een recht dat wij hebben. Wij geven aan de toekomst van onze samenleving geen vorm door brutaal geweld, maar door in alle vrijheid te stemmen. Dat konden onze vaders en moeders, onze opa's en oma's 75 jaar geleden ineens niet meer. Zij hebben hard gevochten om dat wel weer te mogen. Mensen hebben hun leven gegeven om ons dat fundamentele recht weer te geven. Is het in dat perspectief echt teveel gevraagd om aan de Brabanders te vragen op 18 maart met hun stem mede richting te geven aan de toekomst van onze provincie? Ik denk het niet.

Ik sluit af met een laatste citaat uit een brief van Vincent van Gogh om mijn oproep te ondersteunen. Het gaat om een citaat uit een brief die hij aan zijn broer Theo schreef vanuit Nuenen, in 1884. Nuenen, waarvan hij ook ooit zei het de plek was waar hij het gedroomde Brabant al zo dichtbij zag komen....

'Noch gij noch ik bemoeien ons met de politiek maar wij zijn in de wereld, in de maatschappij, en vanzelf groepeeren zich gelederen van menschen. Kunnen de wolken er zelf heel veel aan doen of ze tot de eene donderbui of tot de andere hooren? Of ze dragers zijn van positieve of negatieve electriciteit?

Doch nu is het ook weer waar menschen geen wolken zijn. Men maakt als individu een deel uit van 't geheel dat de menschheid uitmaakt. In die menschheid zijn partijen. In hoeverre is 't eigen wil, in hoever fataliteit der omstandigheden, dat men tot de eene of tot de er tegenoverstaande partij hoort? (...) Tracht echter voor U zelf te weten waar ge eigenlijk in zijt zooals ik voor me zelf dat tracht te weten.

Dames en heren, waar U voor staat, mag en moet U natuurlijk zelf weten. Dat is de kern van onze democratie, waarop gisteren een aanslag plaatsvond. Maar laten wij hier, net zoals dat nu in navolging van Parijs in steden en gemeenten in Noord-Brabant, Nederland en Europa gebeurt, laten zien dat wij allen staan voor democratie en rechtsstaat. Elders steekt men een potlood in de lucht. Ik stel voor dat wij op deze bijeenkomst in een innovatieve provincie nu allemaal ons mobieltje hoog houden, het moderne instrument voor vrije nieuwsgaring en meningsuiting! Om aan de wereld te laten zien waar wij staan! In de geest van Vincent van Gogh!

Ik dank U voor uw aandacht!